Tekst **Marjolein Kinkel** | redacteur | Foto's **Beeldbank Universiteit Twente** (tenzij anders vermeld)
Marjan Beijering | historisch onderzoeker en eigenaar Geschiedenislab

STAND VAN ZAKEN

Marjan Beijering over de eerste lichting vrouwen aan de Technische Hogeschool Twente

‘Vier van de 247 studenten waren vrouwen’

In 1961 werd de Technische Hogeschool Twente (THT) opgericht, de voorloper van de huidige Universiteit Twente (UT). De instelling begon in 1964 met een idealistisch concept: een *civitas academica*, een academische gemeenschap waarin ook eerste generatie studenten zich thuis zouden voelen. Het verhaal van de beginjaren van de THT is goed gedocumenteerd, maar hoe de idealen in de praktijk uitpakten – en met name welke plek vrouwen daarin innamen – is minder bekend.

In 2023 werd een *oral history*-project gestart om die leemte in de geschiedschrijving te vullen. De eerste fase daarvan werd in februari 2024 succesvol afgerond: 21 oud-studenten werden geïnterviewd over de periode 1964-1973. In het najaar van 2025 volgde fase twee, waarin 22 oud-studenten vertelden over hun studietijd tussen 1972 en 1986. In beide fasen was er bijzondere aandacht voor de ervaringen van vrouwelijke studenten. Dit project werd gecoördineerd door

historica Marjan Beijering. De redactie van het *Archievenblad* sprak met haar.

Waarom is gekozen voor oral history, en hoe ziet het project eruit?

'Naar aanleiding van het zestigjarig bestaan van de Universiteit Twente besloot het Universiteitsfonds Twente dit project te financieren. Het doel was het vastleggen van de ervaringen van de eerste lichtingen studenten. Fondsdirecteur Maurice Essers schreef in een e-mail eind 2022 dat hij de ervaringen van de eerste lichtingen studenten wilde vastleggen. Hij was benieuwd hoe zij het wonen en studeren op de campus hadden beleefd, welke hoogleraren hen waren bijgebleven, en welke rol zij speelden bij de oprichting van verenigingen en het bestuur van de campus.

Wiljan Puttenstein, hoofd van de afdeling Archive & Document Management (ADM), onderdeel van de universitaire dienst Library, IT Services & Archive (LISA), vertelde hierover in het *Archievenblad* van december 2023.

Uiteraard zijn er in de loop der jaren diverse jubileumboeken verschenen en in het blad *U-Today* komt menig oud-student aan het woord. Maar in dit geval ging het Essers en Puttenstein erom dat de interviews als ruwe data werden vastgelegd, zodat ze als bron gebruikt kunnen worden voor documentaires en voor historici en storytellers van de toekomst.'

Wat is jouw rol binnen het project?

'Oral history is een historische onderzoeksmethode waarbij interviews gemaakt worden met als doel om op systematische wijze lacunes in de archieven aan te vullen en de subjectieve ervaringen van mensen vast te leggen. Selma Leydesdorff, die op 6 oktober overleed, introduceerde deze methode in Nederland. Ik volgde haar colleges in 1990 en heb in de jaren daarna regelmatig oral history-interviews gemaakt.

In 2021 werkte ik mee aan een onderzoek naar de inzet van vrijwilligers bij oral history-projecten: hoe kunnen zij interviews maken die geschikt zijn om opgenomen te worden in archieven (*Stories in Motion*). Geïnspireerd op dat project bedachten we een opzet voor een project rondom een interviewteam met daarin oud-medewerkers. We stelden twee workshops samen en zorgden voor formulieren die voor dit doel geschikt waren. Er werden afspraken gemaakt over toestemming en metadata. Alumni van het eerste uur die mogelijk geïnterviewd zouden kunnen worden, werden verzameld in een Excel-sheet.' »

Voorlichtingsdag voor meisjes, 1969.

De eerste lichting studenten aan de THT, 1964.

» *Hoe zijn jullie het project gestart?*
‘Via GEWIS, de vereniging van oud-medewerkers, werd een aantal mensen bereid gevonden om deel te nemen aan de interviewgroep. Door LISA werden, op advies van het videoteam, drie ZOOM H5-apparaten aangeschaft. Daarmee konden kwalitatief goede opnames worden gemaakt. LISA richtte een Teams-omgeving in met daarin mappen waarin de audiobestanden, annotaties en samenvattingen geplaatst konden worden. Na afloop van het project zal de volledige Teams-omgeving worden gearchiveerd.
De interviewers volgden in april 2023 twee workshops. Daarin werd besproken wat oral history is en waarin de methode verschilt van journalistiek interviewen. Ook werden er praktijkoefeningen gedaan. Er was aandacht voor de ethische en juridische aspecten van het interviewproces: het is belangrijk dat het voor de geïnterviewden duidelijk is wat het doel is van het interview en dat zij precies weten waar zij toestemming voor geven.
Ook was er aandacht voor de handelingen die nodig zijn om een interview te kunnen opnemen als bron in een archiefcollectie: de toestemming moet geregeld zijn, er moeten metadata worden vastgesteld en het videoteam zorgde voor een automatische transcriptie. Afgesproken werd dat er gaandeweg het project door de interviewers zelf een thesaurus en namenlijst zou worden opgesteld.
Na afloop van de eerste interviews werden deze voor een deel beluisterd door de projectleider en besproken met de interviewers. Ook kwam de groep interviewers met enige regelmaat bij elkaar om ervaringen uit te wisselen en plannen te maken voor het verdere verloop van het project.’

Jullie interviewen de eerste lichtingen studenten uit de periodes 1964-1972 en 1972-1986. Hoe hebben jullie met hen contact weten te leggen?
‘Het Universiteitsfonds maakte een lijst met namen van alumni. Doordat de interviewersgroep bestond uit oud-medewerkers, kwamen zij ook met namen van mensen die we konden benaderen. Soms noemden geïnterviewden een naam van iemand die mogelijk interessant zou zijn. Als we alleen een naam hadden, lukte het vaak om via LinkedIn contact te leggen.’

Welke werkwijze hebben jullie bij het afnemen van de interviews gebruikt?
‘De interviewers kozen in overleg met de groep, inclusief de projectleiders, iemand die zij graag wilden interviewen en maakten zelf een afspraak. Van tevoren legden zij uit wat de bedoeling was en mailden zij een introductiebrief van Wiljan, met telefoonnummer, zodat geïnterviewden contact konden opnemen mochten er vragen of problemen zijn, en toestemmingsformulieren. Bij het videoteam leenden zij een opnameapparaat. Na afloop van het interview bracht de interviewer het apparaat terug, samen met de toestemmingsformulieren. Deze werden gescand en samen met het audiobestand en de automatische transcriptie in Teams geplaatst.
Iedere interviewer heeft in Teams dus een persoonlijke werkomgeving waarin al het materiaal is terug te vinden. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de opnames niet blijven staan op apparaten waar ze niet thuishoren. De interviewer maakt vervolgens een annotatie en een samenvatting in Excel. Daarbij worden ook jaartallen, belangrijke personen, thema’s, organisaties en eventueel archiefmateriaal vermeld.
Opdrachtgever Wiljan Puttenstein maakte zelf een interview en zorgde ervoor dat deze archiefklaar werd gemaakt: de oud-student die ik interviewde had maar twee jaar aan de THT gestudeerd. Hij vertelde vol enthousiasme over de organisatie van het eerste lustrum in 1966, waar hij nauw bij betrokken was geweest. Van hem, en ook van andere alumni, ontvingen we documentatie, correspondentie, foto’s en voorwerpen. Dit is een prachtige aanvulling op de historische collectie. Het feit dat hij en een andere geïnterviewde alumnus inmiddels zijn overleden, laat zien hoe belangrijk het is om dit project nu uit te voeren.’

Is de werkwijze gedurende de afgelopen periode veranderd?
‘Een probleem bij deze werkwijze is dat er veel administratieve werkzaamheden zijn rondom het maken van de interviews. In de tweede ronde van het project zijn we daarom afgestapt van het schrijven van samenvattingen. De techniek voor automatische spraakherkenning (ASR, *automatic speech recognition*) ontwikkelt zich snel. Met systemen zoals Whisper kunnen opnames automatisch worden uitgeschreven en, indien gewenst, samengevat. De Excel-sheets maken het vervolgens mogelijk om deze transcripties snel te doorzoeken. Toekomstige onderzoekers hoeven niet hele interviews af te luisteren, maar kunnen op basis van trefwoorden of namen op zoek naar audiofragmenten die voor hen relevant zijn.
Verder is de groep van interviewers veranderd. Een aantal mensen stopte ermee, maar bleven op de achtergrond beschikbaar voor raad en daad. In het tweede jaar kwamen er nieuwe mensen bij.’

Hoe ziet het vervolg van het project eruit?
‘Twee studenten communicatiewetenschappen hebben, in samenwerking met het videoteam, een serie podcasts gemaakt op basis van de interviews. De podcasts worden op een speciale website geplaatst, met links naar de interviews en naar ander foto- en videomateriaal. De website zal in het lustrumjaar 2026, waarin de UT het 65-jarig bestaan viert, worden gepresenteerd. Vrijwel alle gesprekken zullen straks openbaar toegankelijk zijn,

In de keuken van een meisjesflat, 1970.

met van ieder interview een samenvatting, transcriptie en een annotatieformulier. LISA en het Universiteitsfonds willen nu graag onderzoeken in hoeverre de collectie interviews geschikt is voor historisch onderzoek, in combinatie met andere bronnen.'

Wat gaan jullie bijvoorbeeld doen met de interviews, maar ook met de informatie die jullie met deze interviews hebben opgehaald?

'De verhalen van vrouwen zijn interessant, en het is een voorbeeld van een onderwerp waar we iets mee willen doen. In 1964 begon de THT met 247 studenten; vier van hen waren vrouwen. Een jaar later was dat aantal verdubbeld.
In de *Tubantia* van 11 september 1965 stond een artikel met de kop: *Acht THT-studentes leidden een bevoorrecht campusleven.* Een van hen was Carin Eilerts de Haan, die ook voor dit project is geïnterviewd. Zij studeerde in 1972 af als eerste vrouwelijke ingenieur. In de familie was ze de eerste vrouw die naar de universiteit ging. Ze was positief over haar studententijd: docenten waren heel benaderbaar, ze kwam bij hen thuis en paste op hun kinderen. Ze noemde het wonen en werken met leeftijdgenoten als een van de dingen die belangrijk voor haar waren: je leerde voor jezelf zorgen, terwijl je toch onderdeel bleef van een gemeenschap. Daar hoorde bij dat ze studentes opving die na haar kwamen studeren: "De meesten rooiden het wel, maar je moest ze wel in de gaten houden."
In 1972 begon Ellen van Oost. Op de middelbare school was ze een echte bèta, maar ze vond andere bètameisjes maar saai. Bij een voorlichtingsdag op de THT, die speciaal voor meisjes was georganiseerd, bleek dat mee te vallen. Achteraf vindt Ellen dat ze een verwrongen beeld had van vrouwen in de techniek; ze dacht dat ze daar niet in paste. Mede om die reden werd Ellen in de jaren tachtig actief in de werkgroep Vrouwen en Techniek. In de jaren negentig ging ze aan de slag als coördinator Vrouwenstudies.
Eefke Smit startte in 1978 en is een van de vrouwen die de campus beschreef als een bubbel vol mogelijkheden om je te ontwikkelen. Ze was bestuurlijk actief en werd redacteur van *THT-Nieuws*. Onder het pseudoniem ir. Noortje de Vries, destijds een fictief personage in een landelijke campagne om meisjes te interesseren voor techniek, schreef ze columns.'

Filmen voor een opdracht voor Toegepaste Onderwijskunde, 1980.

Je leerde voor jezelf zorgen, terwijl je toch onderdeel bleef van een gemeenschap

Wat vinden de geïnterviewde vrouwen van het project?

'Vrijwel alle geïnterviewde vrouwen vertelden dat ze het leuk vonden om terug te kijken op hun studietijd op de campus. Ze zagen die periode als een tijd waarin ze zich niet alleen in hun vakgebied konden ontwikkelen, maar ook sociaal. Het organiseren van sportwedstrijden, culturele evenementen en protestacties, maar ook het meepraten in de Hogeschoolraad, kwamen later in hun carrière goed van pas.
Henny Kramers-Pals was in 1964 de eerste vrouwelijke docent op de THT. Ze nam deel aan het project en noemt de interviews met vrouwen een waardevolle aanvulling op wat bekend is, alleen al omdat de verschillen groot zijn in hoe zij hun studietijd hebben ervaren: "Sommigen konden prima omgaan met het overschot aan mannen, anderen hadden het er moeilijker mee."
Henny zou willen dat de collectie wordt aangevuld met interviews met stafleden: "Ik ben nog actief geweest voor de commissie Vrouwenstudies en de campagne *Thea studeert Techniek*. Wij waren rolmodellen en dat kostte veel tijd, terwijl we er geen uren voor kregen. Ik had inmiddels al kinderen en wilde me wel graag inzetten om meer meisjes te trekken, maar het vroeg te veel van mijn schaarse tijd. Ik heb toen in gang gezet dat studentes de voorlichting gaven en dat de organisatie ook bij mannen terechtkwam." Uiteindelijk nam het aantal vrouwelijke studenten wel toe, vooral door studierichtingen als toegepaste onderwijskunde en bestuurskunde, maar het duurde lang voordat er meer vrouwelijke docenten waren. Volgens Henny werd het pas beter toen het college van bestuur hierachter ging staan. Tot die tijd was het liefdewerk oud papier van vrouwen die het zelf belangrijk vonden dat er meer studentes en vrouwelijke collega's kwamen.' |

Meer informatie

- Podcast: https://tinyurl.com/2zp7deft
- Interviews: https://tinyurl.com/3pv53vmw
- Serie Campuswalks, gemaakt door Martin Bosker: https://tinyurl.com/7t86yewp

Met dank aan Martin Bosker (videoteam & interviewer), Richard Hanekamp (LISA), Arjan van Hessen (ASR), Martin Beusekamp (interviewer en Excel), Herman Koppelman (interviewer en podcastgast) Caitlin Bakker, Lisanne Blommers (podcasts), Lisette van Gemert-Pijnen, Henny Kramers-Pals, Cees Terlouw, Jan van Alsté, Carla Bruynel, Bregje Hulscher, Annemarie Ridder (interviewers) en Maurice Essers (Universiteitsfonds).